

VIGILIA

2022 / 3

SCHMAL DÁNIEL: **Misztika és reflexió a kora újkorban**

DOBOS KÁROLY DÁNIEL: **VI. Pál pápa szentföldi látogatásának margójára**

CSERMELY PÉTER: **Az evangélikus szerzetesrendek**

EBERHARD JÜNGEL: **Isten igéjében lakozni**

ANDREW SUMMERSON: **Szent József tisztelete a bizánci hagyományban**

RUZSA GYÖRGY: **Kaljazinszki Szent Makarij és zománc ikonja**

GÁJER LÁSZLÓ: **A hit lehetősége Gerhard Richter munkáiban**

Gergely Ágnes, Imre Flóra és Kürti László versei
Szilasi László regényrészlete

Beszélgetés Bazsányi Sándorral, Schein Gáborral és Szolláth Dáviddal

87. évfolyam	VIGILIA	Március
GÖRFÖL TIBOR:	Rejtett bűn	177
SCHMAL DÁNIEL:	Misztika és reflexió a kora újkorban (<i>tanulmány</i>)	178
DOBOS KÁROLY:	A gesztusok szerepe a dialógusban. VI. Pál pápa	
DÁNIEL:	szentföldi látogatásának margójára (<i>tanulmány</i>)	186
CSERMELY PÉTER:	Az evangélikus szerzetesrendek. Gondolatok a tanítványi lét ökumenéjéről (<i>tanulmány</i>)	196
SZÉP/ÍRÁS		
GERGELY ÁGNES:	Judit (<i>vers</i>)	204
SZILASI LÁSZLÓ:	Saját élet (<i>regényrészlet</i>)	205
KÜRTI LÁSZLÓ:	férfitársam; fakír bársonyszéken (<i>versek</i>)	212
IMRE FLÓRA:	Szerelmem, Macska úr; Ádvent macskával (<i>versek</i>)	214
ESSZÉK		
OROSZ GÁBOR	A valódi szépség az, amikor az igazság nincs elrejtve.	
VIKTOR:	Eberhard Jüngel	215
EBERHARD JÜNGEL:	Isten igéjében lakozni. Prédikáció a Jn 8,31–35-ről (<i>Görföl Tibor fordítása</i>)	219
A VIGILIA BESZÉLGETÉSE		
VÖRÖS ISTVÁN:	Bazsányi Sándorral, Schein Gáborral és Szolláth Dáviddal	225
MAI MEDITÁCIÓK		
ANDREW SUMMERSON:	Szent József tisztelete a bizánci hagyományban (<i>Szaplonczay Máté fordítása</i>)	236
NAPJAINK		
SOLYMÁRI DÁNIEL:	A helyzetfüggő segélynyújtás gyakorlati megvalósításának néhány vonatkozása. Jó és rossz szamaritánusok a nemzetközi segélynyújtás rendszerében	241
SZÉP/MŰVÉSZET		
RUZSA GYÖRGY:	Kaljazinszki Szent Makarij és zománc ikonja	246
GÁJER LÁSZLÓ:	A hit lehetősége Gerhard Richter keresztény témájú munkáiban	
KRITIKA		
GÁSPÁR CSABA		
LÁSZLÓ:	Varga Péter András: <i>Mi a filozófiatörténet?</i>	251
DÓSAATTILA:	„Ó, az a régi ügy – nekem új”. Ali Smith: <i>Ősz és Tél</i>	253
MELHARDT GERGŐ:	Nemkreatív írás. Szilasi László: <i>Tavaszi hadjárat</i>	257
SZEMLÉ		
	(részletes tartalom a hátsó borítón)	261

Az evangélikus szerzetesrendek

CSERMELY PÉTER

Gondolatok a tanítványi lét ökumenéjéről

1958-ban született Budapesten. Hálózatkutató, akadémikus. A Semmelweis Egyetem professzora, az Evangélikus Hittudományi Egyetem végzős lelkész hallgatója. Legutóbbi írását 2020. 7. számunkban közzöltük.

A tanítványi lét kortárs értelmezései

¹Ferenc pápa: *Gaudete et exultate — Örüljetek és ujjongjatok kezdetű apostoli buzdítása az életszentségre szóló meghívásról a mai világban.* (Ford. Diós István.) Szent István Társulat, Budapest, 2018.

Az elmúlt években három olyan könyv volt, amely igen elmélyült gondolatokat adott nekem Jézus tanítványi elhívásának értelmezéséhez. Utólag visszatekintve sokatmondó, hogy a katolikus, az evangélikus és a „kettő között álló”, reformáció szülte anglikán egyház egy-egy kortárs (illetve szinte kortárs) emblematisz alakjának, Ferenc pápának, Dietrich Bonhoeffernek és Rowan Williamsnek (Canterbury volt érsekének) egy-egy művét találtam ilyennek. Ez a tőlem függetlenül „gazdagon ökumenikus merítés” (mindhárom munkát különböző kedves barátaim ajánlották elolvasásra) sarkallt arra, hogy e munkák számomra fő üzenetét hasonlítsam össze egymással.

Ferenc pápa így ír az *Örüljetek és ujjongjatok* apostoli buzdítás előszavában: „Az alábbiakban ne az életszentségről szóló értekezést várjunk (...) szerény célom csak annyi, hogy megismételjem az életszentségre szóló meghívást (...) mert az Úr mindannyiunkat kiválasztott, hogy »szentek és feddhetetlenek legyünk előtte a szeretetben« (Ef 1,4).”¹ Az apostoli buzdítás számomra legfontosabb gondolatait a következőképpen tudom összefoglalni.

Az életszentség azt jelenti, hogy folyamatosan Krisztussal együtt meghalunk és feltámadunk; a mértékét az határozza meg, hogy mekkora bennünk a Krisztus hasonmása. Engedd, hogy a Szentlélek átalakítson, hogy ez lehetővé váljék. Nem az életnek van küldetése, hanem maga az élet küldetés. Az életszentségben elérkezel oda, hogy az leszel, aminek az Atya elgondolt, amikor megteremtett. A tőle való függés felszabadítás a rabszolgaságból. Kereszténynek lenni öröm a Szentlélekben.

A bizalomteljes imádság az Isten felé tegezve kitáruló szív válasza, amelyben elhallgat minden szó, hogy a csendben hallhatóvá váljék az Úr édes hangja. Ebben a csendben lehet fölismeri a Lélek világosságában az életszentség útjait, amelyeket az Úr mutat nekünk. Különböző döntéseink csak „dekorációk”, amelyek ahelyett, hogy érvényesítenék az Evangéliumot az életünkben, elfedik és megfojtják.

Az életszentség nem azt jelenti, hogy egy elővételezett extázisban ragyog a szemünk. Ha valóban Krisztus szemléléséből indulunk ki, akkor azok arcán (a szegényekben és a szenvedőkben) kell észrevennünk őt, akikkel azonosulni akart. Az irgalmasság az a boltozat, amely alátámasztja az egyház életét. Az alázatosság csak megáláztatások révén tud gyökeret verni a szívben.

Senki sem önmagában, elszigetelt egyénként üdvözülni. Isten az emberi kapcsolatok szövődését szemmel tartva vonz magához bennünket. A közösség arra hivatott, hogy megteremtse azt az isteni teret, amelyben a föltámadott Úr titokzatos jelenléte megtapasztalható.

Igen példaadó volt a számomra a katolikus egyház fejétől az az alázat, amely átütött a sorokon. Evangélikusként az is példaadó volt számomra, ahogyan egyértelműen eretnekségként ítélte el azt a vélekedést, hogy bárki a cselekedetei, és nem a kegyelem által igazulna meg.

²Dietrich Bonhoeffer:

Követés.

(Ford. Böröcz Enikő.)

Luther Kiadó

Budapest, 2007.

Dietrich Bonhoeffer mártírhalállal lezárt életútja Krisztus szolgálatának a legvégső döntésekig következetes pecsétjét nyomja rá arra, amit alkotott. *Követés* című könyve² számomra legfontosabb üzeneteit a következőkben tudom összefoglalni.

Jézus követése megváltozott életet ad és kíván, amely a megvetett szenvedést vállalja a Krisztusban a Krisztusért. Nincs olcsó kegyelem. „Csak a hívő engedelmes — csak az engedelmes hisz.”

Fél-Jézust nem lehet befogadni. Jézus követése nem szabályok betartása, vagy értelmezése, hanem a teljes bizalmunkkal való teljes ráhagyatkozás arra, hogy Krisztus Urunk kiábrázolja magát bennünk. Jézuson át találjuk meg imádságban az Atyát. A keresztyén emberben maga a Szentháromság vett szállást. Ekkor már nem a saját magunk szempontjából értelmezzük és éljük az életünket, hanem a Krisztusban a Krisztusért. A követés (mindezzel együtt) a szabadság és az öröm teljessége.

Jézus követése az egyes ember döntése ugyan, de elszakíthatatlan a tanítványok közösségétől, az egyháztól. Jézus követése elválaszt a világtól, de a szeretet egyetemességében hozzákapcsol minden emberhez. Jézus követése nem az a széles út, amelyen a sokaság jár. A Jézusban élő egész életünk hirdető erejével ezért is kell tanúskodnunk Urunkról mindenkor, amíg csak újra el nem jön.

Nem lehet Bonhoeffer írásáról szólni a nélkül, hogy ne emelném ki azt a személyesen megragadó, intenzív, szenvedélyes, és ugyanakkor mégis bensőséges hangvételt, amely ezeknek az írásoknak a soraiból árad. „Tudománytalan” (és kegyeletsértő) dolog lenne eljátszani azzal a gondolattal, hogy érezné-e az ember az író sorsát a sorokból, ha nem tudná... Az az intenzitás azonban, amely a sorokból árad, mindezekről a megfontolásokról függetlenül is nyilvánvalóvá teszi, hogy a sorok írója nem intellektuális vagy irodalmi bravúrt tár elénk, hanem Krisztusban átformált legbenső lényét — ennek minden következményével együtt.

³Rowan Williams:

Tanítványként az úton.

*A keresztyén élet
esszenciájáról.*

(Ford. Tóth Sára.)

Harmat Kiadó,

Budapest, 2018.

Melyek voltak Rowan Williams *Tanítványként az úton* című könyvének³ számomra legfontosabb megállapításai? A következők: a tanítványság olyan létállapot, amelyben megszakítás nélkül hallgatsz és figyelsz; hagyod, hogy Jézus cselekedete (és így közvetve: az Atya cselekedete) megtörténjen általad. Ahhoz, hogy meghalljuk Istent, csendre van szükség. Isten kezében van az, aki vagyok. Örökkévaló gyönyörködés tárgyai vagyunk.

A tanítványság lényege a Szentháromság életével való összefonódás. A hit az a bizalom, hogy az igazság képes birtokolni engem, és akkor is megtart, amikor magam már kapaszkodni sem bírok. A tanítványság növekedés és öröm.

A tanítvány azokkal van együtt (a világ szegényeivel, kirekesztetteivel), akiknek a társaságát Jézus keresi. Olyan helynek kell lennünk, ahol időt és teret kapnak az emberek az örök szeretettel való találkozáshoz. A szentek örömet teremtenek maguk körül, és új fényben látatják a világot. A jelenlétükben felismerik a többiek, hogy Isten munkálkodik a világban. Bennük nem magukat látod, hanem Istent.

A tanítványi lét e három leírása számos jelentős hasonlóságot tartalmaz. Ezek számomra a következők voltak: a tanítványi lét hallgatást, figyelmet, engedelmességet és folyamatos „ima-párbeszédet” követel a Krisztus Jézusban. Ebben élve megnyitjuk és átadjuk magunkat arra, hogy Krisztus kiábrázza magát bennünk. Átalakulunk: a Krisztus él már bennünk. Életünk összefonódik a Szentháromság életével. A tanítványi lét Krisztus teljességének, így szenvedéseinek és a világ szegényei és kirekesztettjei társaságának az elfogadása és megélése. Mindezzel együtt a tanítványi lét adja meg az igazi szabadságot, növekedést és örömet. Jézus követése az egyes ember döntése ugyan, de elszakíthatatlan a tanítványok közösségétől, az egyháztól. A közösség arra hivatott, hogy megteremtse azt az isteni teret, amelyben a föltámadott Úr titokzatos jelenléte, szeretete és öröme megtapasztalható.

A hasonlóságok mellett a három megközelítés sajátos specifikumokkal is bír. Ferenc pápa apostoli buzdítása az életszentségről szól. Bonhoeffer hangsúlyozza az elhívás egyedi időhöz kötöttségét, az elhívás előtt és az után való élet egymástól való elszakítottságát, valamint azt, hogy a tanítványi lét elszakít a Jézust be nem fogadó világtól. Ezen elemek egy végletekig kiélezett történelmi, közösségi és egyéni helyzet indokolt kivetülései. Rowan Williams hangsúlyozza a szemlélődés és a csend jelentőségét. E különbségek kiemelése után hadd hangsúlyozzam, hogy számomra az egyezés igen nagy mértéke volt a három könyv párhuzamos újraolvasásának legmeglepőbb és legörömtelibb tanulsága. Számos olyan elemről, amelyről a felszínes olvasás alapján azt hittem, hogy valahol hiányoznak (így például a Szentháromságban való élés Bonhoeffernél), a tüzetesebb vizsgálat megmutatta, hogy ott vannak. Fontosnak tartom azt hangsúlyozni, hogy a bennünk kiábrázoló Jézus (noha mindenkinben máshogyan ábrázolódik ki) a tanúságtévők megfogalmazásainak a lényege alapján is ugyanaz a Jézus. Amennyiben a „kiábrázoló” hitelesek, ez nem is lehet másként, hiszen „Jézus Krisztus tegnap, ma és mindörökké ugyanaz” (Zsid 13,8). Avagy máshogyan fogalmazva: hiába vagyunk valamennyien vakok, és tapogatjuk az elefánt nagyon eltérő részeit, mégis, sok-sok élettapasztalatot összetéve, ugyanannak az elefántnak kell összeállnia a töredékes képekből. Az erről való saját benső bizonyos-

ságom mellett nagyon szép volt megélni ezt a „közösségi bizonyosságot” e három mű olvasása és összehasonlítása közben.

**Luther Márton
és Avilai Szent Teréz a
szerzetesi életformáról**

“Masznyik Endre
(sajtó alá rend.),
Márton Jenő (ford.):
Tételek a fogadalmakról.
In: D. Luther Márton
művei. A reformáció
négyszázados fordulójának
örömnépére és emlékezetére
kiadta a Luther-Társaság. II. rész
1. kötet. Wígold F. K.
könyvnyomdája,
Pozsony, 1906
(elérhető az interneten).

⁵Avilai Szent Teréz:
A belső várkastély.
(Ford. Sajó Tamás,
Templom Kata.) Sarutlan
Kármelita Nővérek – Jel
Kiadó, Magyarország –
Budapest, 2011.

Luther Márton úgy került be az egyháztörténetbe, mint aki igen egyértelmű álláspontot fogalmazott meg a szerzetesi fogadalmak ellen. Ugyanakkor a szerzetesi fogadalmakról 1521-ben keletkezett művében⁴ számos, a valódi hittel letett szerzetesi fogadalmat helyeslő megállapítással is találkozunk. Így például a 71. tételben leszögezi, hogy „ezzel azonban nem akarunk minden szerzetesi fogadalmat és életet kárhozatni”, és a 78–80. tételben idézi Clairvaux-i Szent Bernátot. Tételeiben kora szerzetesi életének visszásságai ellen lázadt fel.

Fontos volt a számomra Luther Márton fenti művét összehasonlítani Avilai Szent Teréz *A belső várkastély* című könyvével.⁵ Avilai Szent Teréz így ír azokról, akik a mindennapi cselekedeteik szintjén látszólag ugyan szent életet folytatnak, ámde nagyon messze vannak még attól, hogy Jézusnak átadják az életüket: „Úgy hisszük mi, akik szerzetesi ruhát viselünk, és a magunk akaratából öltöttük fel azt, és elhagytuk Őrte a világ minden dolgát és mindent, amit birtokoltunk (még ha csak Szent Péter hálója lett volna is az, mert úgy látja Ő, hogy sokat ad, aki mindenét odaadja), mi már mindent megtettünk. Nagyon jó elhatározás ez, ha valaki kitart benne, és még csak vágyaiban sem tér vissza az első lakás csúszómászói közé, mert nem kétséges, hogyha kitart ebben a lemeztelenítettségben, és mindennek elhagyásában, akkor eléri azt, amire törekszik. De csak azzal a feltétellel — és lássátok, hogy figyelmeztetek rá benneteket —, ha haszontalan szolgának tartja magát, ahogyan Szent Pál vagy Krisztus mondta, és ha úgy hiszi, nem kötelezte rá a mi Urunkat, hogy ilyen kegyelmeket adjon neki, hanem inkább, minthogy többet kapott, többel tartozik.”

Úgy gondolom, hogy közös gyökerekről indul ki a két gondolatmenet. Először is csak az a szerzetesi fogadalom valódi fogadalom, amely teljesen önkéntes volt. Másodsorban Avilai Szent Teréz ebben a fejezetben részletesen kifejti, hogy nagyon messze van még Jézustól (a várkastély hetedik, legbenső lakásától) az, aki az életét az életmód szintjén adta még csak át neki. Nagy képmutatássá válik egy ilyen élet akkor, ha nem párosul a legtejesebb alázáttal. A Jézushoz vezető útnak csak a további részeiben (majd csak a negyedik lakástól indulóan) kerül a lélek közvetlen kapcsolatba Istennel. Nagyon fontos volt a számomra ezzel kapcsolatban Ferenc pápa 2020. december 8-án közzétett, *Patris corde* kezdetű apostoli buzdtásából ez a mondat: „Ahol egy hivatás, legyen az házasi, cölebsz vagy szűzi hivatás, nem éri el az önajándékozás érettségét, hanem megáll a pusztán áldozati logikánál, akkor ahelyett, hogy a szeretet szépségének és örömének a jele lenne, félő, hogy a boldogtalan-ság, a szomorúság és a csalódottság kifejezésévé válik.”

Igen tanulságos volt a számomra megfigyelni azt az arányeltolódást, amely 1521 és 1530 között a lutheri (és a melanchthoni) ál-

laspontban végbement. 1521-ben (ahogyan az előbb bemutattam) még az érvelésnek legalább az egytizede a fogadalmak érvényességét mondta ki — például hozva Clairvaux-i Szent Bernátot. 1530-ra mindez már csak egyetlen, a fogadalmakat csak indirekten elismerő lábjegyzetbe, vagy az Ágostai hitvallás XXVII, 39. és XXVII, 48. pontja még indirektebb említéseibe szorult. Mindez — úgy érzem — az elmégesedő vitaszituáció terméke is, amely a kezdeti viszonylagos kiegyensúlyozottság helyett fokozatosan a vitajelleget domborította ki.

Az evangélikus szerzetesrendek

A fentiekből következik, hogy az evangélikus szerzetesrendek léte nem „fából vaskarika”. A világban létező evangélikus szerzetesrendek áttekintése nem egyszerű feladat. Átfogó munkára, amely összefoglalná ezt a területet, nem bukkantam. Németországban (legalább) tizenhat olyan evangélikus kolostor működik ma is, amelyet az evangélikus egyház a reformációban örökölt. Ezen kolostorok megtartását részben (négy, Amelungsborn, Börstel, Dambeck és Loccum kolostora kivételével) a IV. György Hannoveri régensherceg által 1818-ban alapított Klosterkammern Hannover tette lehetővé. A szervezet eredete az 1500-as évekre nyúlik vissza. A szervezet 1818-as alapítása óta kezeli és tartja fenn a hannoveri tartomány kolostorait. A tizenhat megörökölt és ma is működő kolostor közül hét (Amelungsborn, Börstel, Loccum és az isenhageni, mariensei, medingeni, valamint a wienhauseni női apátság) a ciszterci, négy (a dambecki, az ebstorfi, a lünei és a walsrodei női apátság) a Benedek-rendi, öt (a barsinghauseni, a narienwerderi, az obernkircheni, a wenningseni és a wülflinghauseni női kolostor) pedig az Ágoston-rendi regula hagyományai alapján működik.

További öt közösség megszakításokkal, illetve világi vezetéssel működik. Hányatott sorsa volt a riechenbergi kolostornak Goslarban. 1117-ben bencés kolostorként alapították, 1569-ban lett evangélikus, majd 1794-ben feloszlott. A 19. századtól kezdték el újra kolostorként használni, s 1989-től immár teljes mértékben evangélikus, Gethsemane elnevezésű kolostorként várja a szemlélődő imádságra vágyókat. Érdekese helyzete van a Fischbeck-apátságnak, amely 955-ös alapítása óta folyamatosan működik. Az apátságot jelenleg egy kilenctagú női tanács (*Stiftsdamen*) vezeti egy apátnő elnökletével. A tanács tagjai elvált, özvegy vagy egyedül élő asszonyok, akik világi életük mellett látják el ezt a tisztséget. Igen hasonló a mai helyzete a Stift Bassumnak, amelyet 858-ban alapítottak, majd bencés regulát követett, és 1541-től lett evangélikus. A petersbergi apátságot 1124-ben alapították Ágoston-rendi regula szerint. 1999-től a Communitat Christusbruderschaft alapította újra benne a kolostori hagyományokat. Hányattatott sorsa volt a Marienfließ-kolostornak is, amelyet 1231-ben alapítottak, és amelyet hosszabb kihagyások (például az NDK időszaka) után jelenleg egy prior és priorissa vezetésével mintegy harmincfős közösség népesít be. A skandináv országokban (beleértve közülük Izlandot is) a refor-

máció során a kolostorokat szinte kivétel nélkül bezárták. Csak Svédországban maradt meg néhány Ágoston-rendi, ciszterci, domonkos, ferences, karthauzi, premontrei és Szent Brigitta-rendi kolostor. Ezek azonban nem váltak evangélikussá.

A 19. században alakultak meg az evangélikus szolgáló diakóniai közösségek, diakonissza anyaházak és férfi közösségek, mint például Kaiserswerth (1836); Balley Brandenburg der Johannitenorden (1853); Neuendettelsau (1854); Evangelisches Johannesstift Berlin (1858); Rummelsberg (1890); Augsburg (1891). A rummelsbergi, a neuendettelsaui és más szervezetek ma is próbálkoznak a régi modellek újragondolásával, a diakonátus korszerű megközelítésével.

Ezekhez csatlakozott a magyar diakonissza közösség, amely 1924-ben alakult meg Fébé Evangélikus Diakonissza Nőegylet néven. A negyvenes években a közösség három árvaházat, két leányinternátust, három üdülőt, beteg és súlyosan sérült gyermekek számára két otthont, két papírboltot és egy nyomdát tartott fenn. A szétszóratás éveiben, 1951 és 1989 között a diakonisszák illegalitásban éltek. Az egyesület 1989-ben kezdhetette meg újra munkáját. Az újraalapító főnökasszony a költőként is legendássá vált Túrmezei Erzsébet (1912–2000) lett. Az egyesület tervei között szerepel egy új, professzionális, férfi tagokat is befogadó diakonátus létrehozása. 2020-ban megalakult a Diakóniai Képzési Központ, amelynek vezetője Johann Gyula lelkész lett. A központ elindította első képzéseit. A Fébé Diakonissza Egyesület 2021-től Fébé Evangélikus Diakóniai Egyesület néven folytatja a munkát, amely 2022-t Túrmezei Erzsébet emlékévvé nyilvánította.

Németország számos tartományán kívül Ausztriában és Svájcban is jelen van az Evangelische Michaelsbruderschaft, amelyet 1931-ben alapítottak. Szintén evangélikus alapítású, sok tartományra kiterjedő közösség Németországban az 1954-ben alapított Evangelisch-Lutherische Gebetsbruderschaft, amelyet talán az oblatús közösség megjelöléssel lehetne a legjobban jellemezni. A Communität Casteller Ring bajor női Benedek-rendi közösségét nem sokkal a II. világháború után alapították. 1958-ban fogadta be őket a Bajor Evangélikus Egyház. A közösség megalakulásában és lelkiiségében Dietrich Bonhoeffer példája nagy szerepet játszott és játszik. Az 1949-ben alapított bajor, mind férfi, mind női ágat tartalmazó Communitat Christusbruderschaftról az általuk működtetett petersbergi apátság kapcsán már ejtettem szót. A közösség székhelye Selbitz, de Dél-Afrikában is van filiáléja. A St. Wigbert-i bencés hagyományokat követő evangélikus kolostort 1967-ben hárman alapították az NDK-ban. A kolostort 1970-ben bezárták, majd Congregatio Canonorum Sancti Augustini néven fokozatosan újra alapították; a folyamat 1989 után fejeződhetett be véglegesen. Perjel vezetésével működik, jelenleg három fogadalmas tagja van. A közösség családos, oblatús férfi és női tagjai évente négyszer találkoznak a kolostorban és imádságos életet élnek.

Németországban számos ökumenikus jellegű evangélikus közösség is működik. 1921-ben alapították az időszakos (és nem örök-) fogadalmat megkívánó, ökumenikus harmadrendi Humilietenordent, amely skandináv mintára („High Church”, „Hochkirche”) a *sola gratia* elvében és Biblia-felfogásában evangélikus, egyház- és szentség-felfogásában azonban katolikus hagyományokat követ. Hasonló felfogású az 1929-ben alapított Hochkirchliche St. Johannes Bruderschaft és a hatvanas évek végén alapított Hochkirchlicher Apostolat St. Angstar is. 1927-es német alapítású a ferences harmadrend evangélikus ága is. 1947-ben alapította meg Basilea Schlink és Erika Madauss Darmstadtban az Evangelical Sisterhood of Maryt (Mária Evangélikus Női Testvériség), amelynek mára tizenegy fiáléja van szerte a világon. A közösségnek férfiága is van (The Canaan Franciscan Brothers). Ökumenikus kolostor a Rogatekloster Sankt Michael Berlinben, amelyet az Ágoston-rendi Francis M. Schaar alapított 2010-ben. A közösség felekezeti különbség nélkül tart istentiszteletet és veszi az úrvacsorát.

Svédországban a Szent Brigitta-rend evangélikus ágát Nathan Söderblom uppsalai érsek támogatásával alapították 1920-ban. A rendnek jelenleg mintegy kétszáz férfi és női tagja van Svédország mellett Finnországból, Dániából, Angliából és az USA-ból is. Az evangélikus rend jó kapcsolatot ápol az 1935-ben Elisabeth Hasselblad által Svédországban újraalakított katolikus Szent Brigitta-renddel. Ennek az evangélikus Szent Brigitta-rendnek ugyanabban a Vadstenai kolostorban van az anyaháza, mint ahol a rend eredeti kolostorát 1346-ban megalapították. (Az eredeti, katolikus rendet 1595-ben IX. Károly svéd király feloszlatta.) Paulina Mariadotter 1952-ben alapította a kontemplatív és másokat segítő Daughters of Mary of the Evangelical Way of Mary nevű közösséget, amelynek Dániában és Finnországban is van fiáléja. A tagjai tisztasági, szegénységi és engedelmességi fogadalmat tesznek, és kék habitust viselnek. Göteborgban működik a harmadrendi ferences regulát követő, 1979-ben alapított Klaradals kloster apácaközössége. A kolostori életet először 1996-ban Rävlanda városában kezdték el, majd 2007-ben költöztek a jelenlegi helyükre, Sjövikbe, amelyet 2010-ben szenteltek fel. Két, bencés regulát követő evangélikus kolostor is van Svédországban. Östanbäcks Salában lévő férfi kolostorát 1960-ban négy lundi és uppsalai teológus alapította. 1964-ben alapították a Sisters of the Holy Spirit kolostort az Uppsala melletti Alsikében. A nővérek oblátus közösséggel is rendelkeznek, és különösen aktívak a menekültek körében végzett diakóniai munkában.

Dániában 1927-ben alapították meg a Theologisk Oratorium férfi közösségét Koppenhágában. Finnországban 1994-ben jött létre a Monastic Community of Enonkoski. A közösség oblátus közösség, amelynek tagjai saját lakó- és munkahelyükön szolgálnak. A ferences harmadrendnek is működik finn ága. A rend a porvoói egyezmény szellemében az anglikán egyház része. Norvégiában az Ordo

Crucist 1933-ban alapították. Az oblátus közösség férfi és női tagokkal rendelkezik számos más országban is.

Az USA-ban az első lutheránus nem gyülekezeti közösség a Beta Sigma Psi volt, amelyet 1925-ben alapítottak alapképzésben részt vevő hallgatók számára a University of Illinois campusán. Összesen eddig mintegy 7500 tagja volt az USA nyolc államában, jelenleg körülbelül háromszáz tagja van. Az elnevezésből a Sigma a lényeg, amely a spiritualításra, a tudományosságra (*scholastic*) és a közösségteremtésre (*social*) utal. 1958-ban alakult meg a bencés regulát követő St. Augustine House férfi közössége Oxford MI-ben Arthur Kreinherder vezetésével. A közösség állandó tagjainak száma egy-három fő, de háza sok ember számára nyújt ima és elcsendesedési lehetőséget ma is. A West Virginia University lutheránus oblátus közössége 2015-ben alakult. Napi többszöri imádságot és iget tanulmányozást végez egy hétlakásos közös épületben, a *Lutherhausban*, valamint minden évben egyszer elvonulást szervez a St. Augustine House szerzetesi közösségébe. A Society of Holy Trinityt 1997-ben alapította meg 28 férfi és nő evangélikus lelkész. 2015-re több mint 250 tagja lett. Az aláíró lelkészek az imaéletüket egyre inkább elmélyítő hűséget vállalnak hivatásukban; példaszerű keresztény életet élnek; kollegiálisak egymáshoz; folyamatosan továbbképzik magukat, és egyházuk egységét. A 2011-ben alakult lutheránus ferences rend tagjai legalább egy éves jelölti és legalább öt éves novíciusi időszak után tisztasági, szegénységi és engedelmisségi örökfogadalmat tesznek.

Az Evangelical Sisterhood of Mary brazil, kanadai, japán, koreai és paraguayi fiáléin, valamint a Communitat Christusbruderschaft korábban említett dél-afrikai fiáléja mellett evangélikus szerzetesi közösség nyomát Európán és az USA-n kívül hosszú keresés után sem találtam. Ez meglepett, hiszen mára a világ evangélikusságának a többsége Afrikában, Ázsiában és Dél-Amerikában él. A fentiekén kívül csak egyetlen, 1932 és 1952 között nem európai és USA-beli evangélikus működő kolostorról olvastam Hongkongban.

A magyarszéki sarutlan kármelita nővérekkel és a magyarországi jezsuitákkal jó kapcsolatot ápoló, 2017 óta szerzetesi életformát követő evangélikus lelkész hallgatóként igen nagy öröm volt a számomra, hogy ilyen sok evangélikus szerzetesrend létezik a világban. A tanítványi lét ebben is megmutatkozó ökumenéje azért is életképes fogalom, hiszen Jézus követése a mindennapokban a Szentlélek gyümölcseinek a megjelenését hozza magával, amelyek felekezettől függetlenek. Így a tanítványi lét szintjén sokkal könnyebben elképzelhető a „megbékélt különbözőség”, semmint a (sokszor az eredeti vitaszituációban éppen a kölcsönös elhatárolódás jegyében megfogalmazott) dogmatikai alaptételeknek a szintjén. A Szentlélek adjon mindehhez nekünk belátást és bölcsességet!